

Smlouvy bankovních služeb

doc. JUDr. Karel Marek, CSc.

I. Úvod

Pod název smlouvy bankovních služeb obvykle řadíme **smlouvu o otevření akreditivu, smlouvu o inkasu, smlouvu o bankovním uložení věci, smlouvu o běžném účtu a smlouvu o vkladovém účtu.**

Banky – a v souladu s ustanovením § 762 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obchodní zákoník“ nebo „ObchZ“) – i jiné oprávněné osoby, přitom budou podle obchodního zákoníku uzavírat další pojmenované smlouvy (např. smlouvu o úvěru), ale i smlouvy nepojmenované, resp. budou též účastníkem smluv podle ustanovení § 261 odst. 6 obchodního zákoníku.

Třetí částí obchodního zákoníku nazvanou „obchodní závazkové vztahy“ se řídí bez ohledu na povahu účastníků jak smlouvy o otevření akreditivu, smlouvy o inkasu, smlouvy o bankovním uložení věci, tak i obě smlouvy o účtu. Dosah této úpravy se tedy nedotýká jen závazkových vztahů mezi podnikateli

při podnikatelské činnosti (podle ustanovení § 261 odst. 1 ObchZ) a závazkových vztahů podle ustanovení § 261 odst. 2 obchodního zákoníku, ale je všeobecný, podle ustanovení § 261 odst. 3 obchodního zákoníku, jedná se o typové (absolutní) obchody.

Co se týká formy smlouvy, vyžaduje se u smlouvy o otevření akreditivu (upravené v ustanovení § 682 až § 691 ObchZ) forma písemná. Tato forma pro smlouvu o inkasu (upravenou v ustanovení § 692 až § 699 ObchZ) není předepsána. Není jí třeba ani pro smlouvu o bankovním uložení věci (viz ustanovení § 700 až § 707 ObchZ). Pro obě smlouvy o účtu (o běžném účtu viz ustanovení § 708 až § 715a ObchZ a o vkladovém účtu ustanovení § 716 až § 719b ObchZ) se písemná forma k uzavření smlouvy vyžaduje.

Protože jde o tzv. smlouvy pojmenované a typové, tj. smlouvy, které obchodní zákoník nejen umožňuje (umožňuje uzavřít i nepojmenované podle ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ), ale jejichž speciální úpravu také obsahuje, bude obsah těchto smluv dohodnutý mezi stranami (aby byl v souladu se zákonem) zahrnovat podstatné části smlouvy stanovené

v základním ustanovení pro každou z těchto smluv. Bude-li tomu tak, použijí se pro ně ustanovení upravující jednotlivé typy smluv. Právní úprava smluv bankovních služeb je zásadně dispozitivní. Smluvní strany se tedy mohou od ní ve smlouvě odchýlit či ji vyloučit a zákon platí jen tehdy, pokud tak neučiní.

Výjimkou jsou základní ustanovení smluvních typů, tj. ustanovení § 682, § 692, § 700, § 708, a § 716 obchodního zákoníku, která jsou kogentní (viz kogentní ustanovení § 263 odst. 2 ObchZ); další kogentní jsou ustanovení § 707 obchodního zákoníku u smlouvy o bankovním uložení věci a § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3, § 713 odst. 2, § 714 odst. 4 a § 715a obchodního zákoníku u smlouvy o běžném účtu; kogentní je rovněž ustanovení § 718 odst. 1 a § 719a obchodního zákoníku pro smlouvu o vkladovém účtu.

Podle ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku se přitom strany nemohou odchýlit ve třetí části obchodního zákoníku od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu. Písemnou formu úkonu přitom předepisují základní ustanovení v § 682 odst. 2, § 708 odst. 2 a § 716 odst. 2 obchodního zákoníku a dále ustanovení § 683 odst. 1, § 686 odst. 3, § 715 odst. 1 a odst. 2 obchodního zákoníku. Pro uzavírání smluv bankovních služeb bude typické odkazování na

obchodní podmínky (některé banky je nesprávně nazývají všeobecnými) konkrétních bank (podle ustanovení § 273 ObchZ), kterými se např. stanoví zásady vedení účtů klientů u bank a provádění platebního styku či zúčtování na těchto účtech, případně na mezinárodní obchodní podmínky.

Tyto podmínky chápou mnohdy klienti bank a pracovníci bank, kteří jsou ve styku s klienty, jako „předpis“, který je nutno respektovat. Takové chápání však není správné. Jde o obchodní podmínky, kterými se budou strany řídit jako celkem nebo se budou řídit jejich články, jen pokud se tak strany ve smlouvě dohodnou. Odkaz na tyto obchodní podmínky bude však v praxi zřejmě standardním řešením.

V poznámkách k obchodním podmínkám se pochopitelně můžeme věnovat jen některým otázkám, není možno komentovat všechna jejich ustanovení a zaujímat stanoviska ke všem problémovým okruhům. Pozornost si však zaslouhuje skutečnost, že obchodní podmínky občas recipují i text zákona. Takový postup obvykle označujeme jako „ustanovení napevno“ a býval užíván mnohdy i dříve při uzavírání smluv. I když opakování zákona není racionální, lze důvody, proč se tak děje, do jisté míry pochopit. Opakováním se vlastně zdůrazňuje text zákona a zvyšuje se tak mož-

nost jeho reflexe u partnera, u něhož se může předpokládat, že – žel – není se zákonem seznámen. Pokud se tak však děje, připomínáme, že by měly být přejímány jen velmi krátké úseky zákona a bez jakékoli změny.

Naši pozornost dále soustřeďujeme na ty články obchodních podmínek, v nichž se mj. někdy uvádí, že za písemnou smlouvu se považuje i písemný souhlas klienta s podmínkami. Připomeňme, že ke vzniku pojmenované smlouvy je třeba, aby došlo zásadně k dohodě o celém obsahu smlouvy.

Současně musí smlouvy (pojmenované smlouvy) obsahovat podstatné části stanovené v základních ustanoveních. Tyto podmínky nemusí být naplněny jen pouhým souhlasem klienta s podmínkami banky. Za správný není možno považovat ani takový postup (interpretovaný jako vznik smlouvy), kdy klient odsouhlasuje vytištěný formulář s podmínkami banky, který by nebyl označen jako návrh smlouvy a nebyl podepsán oprávněným zástupcem banky (podle podmínek případu by event. mohl být považován jen za souhlas s podmínkami).

Je pochopitelně vhodné, že po vydání obchodních podmínek se nemusí veškerý obsah smluvního vztahu vypsát v konkrétní smlouvě, ale že můžeme odkázat na obchodní podmínky jako celek, či na jednotli-

vé články. Jen souhlas s podmínkami vedení účtu, pokud by obsah podmínek neodpovídal požadavku na uzavření smlouvy podle zákona – viz „některá ustanovení o uzavírání smluv“ podle obchodního zákoníku a ustanovení „smlouvy“ podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dál jen „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“) – zřejmě uzavření smlouvy nenahradí.

Vycházíme-li ze zásadně dispozitivní úpravy v obchodním zákoníku a ze situace, že obchodní podmínky platí pro daný vztah jen v dohodnutém rozsahu, lze předpokládat, že klienti nebudou chápat smluvní návrh banky jen jako formulář, který je třeba signovat, ale jako návrh pro smluvní jednání. Rovněž lze předpokládat, že takový přístup budou mít i zástupci banky a že budou pracovníci banky „v první linii“ v běžných otázkách vybaveni určitými oprávněními při smluvním jednání. Zdůraznit lze ještě, že použití obchodních podmínek na daný vztah je smluvně dohodnuto a není možno posléze podmínky jednostranně změnit a smluvní straně to jen oznámit¹⁾.

Je třeba ještě připomenout, že je nutno respektovat soulad s dobrými

1) K těmto problémům viz např. Marek, K.: *Ke smlouvě o běžném (sporožirovém) účtu*. Ekonom č. 7/1996.

mravy, ctít zásadu poctivého obchodního styku, a pokud smluvními stranami nejsou podnikatelé, mohou se tito dovolávat i ochrany podle ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku.²⁾

Konkrétní obchodní podmínky, na které smlouva podle ustanovení § 273 obchodního zákoníku odkazuje, je přitom třeba lišit od obecných podmínek o převodech peněžních prostředků, o kterých je povinna banka, pobočka zahraniční banky a jiná osoba provádějící

čí nebo zprostředkovávající převody peněžních prostředků jako podnikání na území ČR (tzv. převádějí instituce) stanoveným způsobem informovat podle zákona č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o platebním styku“), i když některá ustanovení obou podmínek se mohou shodovat.

Obchodní podmínky ve smyslu ustanovení § 273 obchodního zákoníku budou totiž zřejmě pojednávat o širším okruhu otázek než obecné obchodní podmínky podle zákona o platebním styku. Je však možné, že některé „převádějí instituce“ obchodní podmínky o převodu peněžních prostředků zpracují v širším rozsahu, než jim stanoví zákon o platebním styku, a budou je používat i podle ustanovení § 273 obchodního zákoníku.

Podle zákona o platebním styku (viz ustanovení § 7 tohoto zákona) jsou převádějí instituci stanoveny informační povinnosti. Převádějí instituce má informovat veřejnost jasně a srozumitelně písemnou formou ve svých provozních prostorách, a je-li to vhodné též elektronickými prostředky, předem o obecných podmínkách provádění převodů.

2) Naše úprava je v tomto směru harmonizovaná s právem ES/EU. V souladu s evropskými předpisy na ochranu spotřebitele jsou zejména ustanovení právní úpravy o platebním styku, o vydávání a oznámení podmínek o platbách a o vydání podmínek o platebních prostředcích. Země usilující o vstup do EU však v tomto směru získávají zkušenost, a to i od ČR a SR. K harmonizaci v těchto zemích viz mj. Sidak, M.V., Hajnišová, E.: *Harmozacia bankivského zakonodarstva Ukrajiny do standardiv ES*. Naučno – praktičnyj zbirnyk Milicia Ukrajiny, Seria "Aktuální problémy jurydyčnych nauk u doslidžennach včenyh" vypusk 43. č. 07(97), 2005, s. 13 – 17; Sidak, M. V., Hajnišová, E.: *Zasady adaptacij bankivského zakonodarstva Ukrajiny do standartiv ES*. Naukovyj visnik Užgorodskovo nacionalnoho Universytetu, seria Pravo, vypusk 3. Užhorod 2004, s. 108-111; Bysaha, J. M., Sidak, M. V., Hajnišová, E., Sidak, S. V.: *Bankivke pravo Ukrajiny*. Lira Užhorod 2007, 422 s.; Bysaha, J. M., Jarema, V. I., Sidak, M. V., Hajnišová, E. a kol.: *Pravovi zasady dijálnosti Nacionalnoho banku Ukrajiny*. Lira Užhorod, 2008, 275 s.

Informace musí vždy obsahovat:

- lhůtu nezbytnou k připsání částky převodu ve prospěch účtu převádějí instituce příjemce nebo způsob stanovení této lhůty; počátek běhu této lhůty musí být přesně stanoven,
- lhůtu nezbytnou k tomu, aby částka převodu připsaná ve prospěch účtu převádějí instituce příjemce byla připsána ve prospěch účtu příjemce, nebo aby byla částka převodu příjemci k dispozici,
- výši nebo způsob stanovení výše ceny, kterou bude klient hradit za provedení převodu,
- den, kdy bude částka převodu odepsána z účtu klienta, je-li příkazcem, a den, kdy bude částka převodu připsána ve prospěch účtu klienta nebo kdy mu bude k dispozici, je-li příjemcem,
- postupy pro vyřizování stížností a řízení k nápravě včetně informace o postupech pro řešení sporů (§ 12 zákona o platebním styku),
- údaj o směnných kurzech používaných při přepočtu.

Zákon o platebním styku současně upravuje i otázky obchodních podmínek při vydávání a užívání elektronických platebních prostředků. Pro ochranu držitelů Česká národní banka vydává pro tento případ vzorové obchodní podmínky, které obsahují úpravu vzájemných práv a povinností vydavatelů a drži-

telů při vydávání a užívání elektronických platebních prostředků. Vzorové obchodní podmínky a jejich změny zveřejňuje ve Věstníku České národní banky.

Vydavatel přitom informuje zájemce o vydání elektronického platebního prostředku o svých obchodních podmínkách pro vydávání a užívání elektronických platebních prostředků, a to v dostatečném předstihu před vydáním elektronického platebního prostředku.

Vydavatel je povinen v úvodních ustanoveních svých obchodních podmínek pro vydávání a užívání elektronických platebních prostředků výslovně informovat, zda tyto podmínky odpovídají vzorovým obchodním podmínkám České národní banky a jaký je obsah případných odchylek.

II. Smlouva o otevření akreditivu

II.I. Základní ustanovení

Příslušná právní úprava tohoto obchodu (viz § 261 odst. 3 ObchZ) je poměrně stručná (§ 682 až § 691 ObchZ).³⁾

3) Navazujeme a vycházíme z Marek, K.: *Smluvní typy (druhé hlavy třetí části) obchodního zákoníku*. MU Brno, 2. vydání, 3. dotisk, 1999, s. 297-303 a Marek, K.: *Obchodněprávní smlouvy*. 5. vydání, MU Brno 2004, 320 s.

Akreditiv (německy *Kreditbrief*, anglicky *letter of credit*) se vyvinul z kupecké poukázky. Slouží jako nástroj placení i úvěrování. Jeho starší označení je „úvěrní list“ (francouzsky *accréditer* = dát úvěr).

V podstatě jde o zvláštní poukázku vystavenou na jednu nebo i několik bank s příkazem vyplatit doručiteli, popř. jiné osobě, na niž je akreditiv vystaven, peněžité obnos až do výše sumy v akreditivu uvedené nebo poskytnout jiné plnění za stanovených podmínek.⁴⁾

Podstatnou částí smlouvy o akreditivu bude určení plnění, které se banka zavazuje poskytnout oprávněnému. Většinou půjde o plnění určité peněžité částky. Plnění však může mít také povahu jinou, zejména akceptace směnky, odkoupení směnky nebo obstarání akceptace směnky.⁵⁾

Z toho důvodu, že akreditiv poskytuje příkazci i oprávněnému vyšší stupeň jistoty, bývá tradičně a běžně používán v mezinárodním obchodu. Postupně se jeho používání rozšiřuje i v tuzemsku, a to jako platebního instrumentu, který může

efektivně snížit rizika platební neschopnosti některého z obchodních partnerů.

Podle základního ustanovení tohoto tzv. typového (absolutního) obchodu o otevření akreditivu se smlouvou zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu.

Smlouva musí být uzavřena písemně. Písemná forma, není-li sjednána, neplatí však zřejmě pro případné změny (dodatky) smlouvy a její zrušení (viz ustanovení § 272 odst. 2 ObchZ); to si však patrně vyžaduje *de lege ferenda* změnu.

Podstatnými částmi smlouvy – kromě přesného určení banky a příkazce – jsou:

- závazek banky příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění (jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky),
- závazek příkazce zaplatit bance úplatu.

V dnešní situaci, kdy u nás stále existuje platební neschopnost některých subjektů, je důležité, jak vyřešit otázku placení (například v kupní smlouvě, smlouvě o dílo atd.).

4) Blíže viz Eliáš, K. a kol.: *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. Cenné papíry*. C. H. Beck, Praha, 2. vydání, 1999, s. 351 a násl.

5) K tomu viz Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: *Obchodní zákoník. Komentář*. C. H. Beck, Praha, 10. vydání, 2005, s. 1359 a násl.

U prodávajících (zhotovitelů) bude obava volit převodní způsob placení formou příkazu k úhradě vystaveného kupujícím (objednatelům), budou se obávat pozdní úhrady, popřípadě zda v mezidobí nedojde k zániku povinného subjektu.

Pro kupující bude pak riziková volba placení záloh, mj. pro neplnění či možný zánik prodávajících.

Použití akreditivu poskytuje oběma stranám vyšší stupeň jistoty. Proto také byl a je akreditiv běžně používán v zahraničním obchodu. Přitom úplata bance nemusí být relativně vysoká, a to ve vztahu k tomu, jakým ztrátám může zabránit.

Banka v souladu se smlouvou sdělí písemně oprávněnému, že v jeho prospěch otvírá akreditiv, a oznámí mu jeho obsah. V akreditivní listině musí být určeno plnění, ke kterému se banka zavazuje, doba platnosti akreditivu a akreditivní podmínky, jež má oprávněný v této době splnit k tomu, aby se mohl domáhat plnění vůči bance. Písemné sdělení banka učiní bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, ledaže ze smlouvy vyplývá, že tak má učinit teprve v době, kdy jí k tomu dá příkazce pokyn.

Oznámením vzniká závazek banky vůči oprávněnému. Závazek příkazce vůči bance vzniká otevřením akreditivu.

Akreditivní listina bude zejména obsahovat povinnost banky zaplatit určitou částku nebo jiné plnění zvláště s využitím směnek.⁶⁾

V akreditivní listině musí být určeno:

- plnění, ke kterému se banka zavazuje (např. placení určité sumy, akceptace směnky),
- doba platnosti akreditivu,
- akreditivní podmínky, jež má oprávněný v době platnosti akreditivu splnit tak, aby se mohl domáhat plnění vůči bance.

Písemné sdělení učiní banka vůči oprávněnému buď bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, anebo, bylo-li to ve smlouvě ujednáno, na příkazcův pokyn.

Není-li úplata za otevření akreditivu smluvena, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Úplata bude obvykle sjednávána odkazem na sazebník banky. Pokud by tomu tak nebylo, nebude se platit podle sazebníku, ale platit se bude úplata obecně obvyklá.

Závazek banky z akreditivu je podle ustanovení obchodního zákoníku nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. To lze ostatně již vyvodit i ze základního

6) K otázkám směnek viz např. Chalupa, R.: *Zákon směnečný a šekový – komentář*. Linde Praha, 1996, 684 s.

ustanovení. Musíme totiž rozlišovat vztah banky a příkazce a závazek banky vůči oprávněnému. Vztah příkazce k oprávněnému bude však často zřejmý ze stanovených podmínek pro oprávněného.

Jakákoliv odvolávka akreditivu na číslo smlouvy, faktury, objednávky atd. je tedy (není-li to mezi stanovenými podmínkami akreditivu) z hlediska akreditivu irelevantní a má pouze informativní charakter. Banky zkoumají pouze splnění akreditivních podmínek a neřídí se např. kupní smlouvou mezi příkazcem a oprávněným.

II.II. Druhy akreditivů

a) akreditiv odvolatelný a neodvolatelný

Nestanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může banka akreditiv změnit nebo zrušit pouze se souhlasem oprávněného a příkazce.

Stanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může jej banka – podle instrukce příkazce – ve vztahu k oprávněnému změnit nebo zrušit do doby, než oprávněný splní podmínky stanovené v akreditivní listině. Změnit nebo zrušit akreditiv lze pouze písemně.

Z hlediska odvolatelnosti lze tedy akreditivy třídit na odvolatelné a neodvolatelné. Obchodní zákoník vychází z koncepce neodvolatelnos-

ti akreditivu, pokud není stanoveno jinak. Je-li akreditiv neodvolatelný, nemůže jej banka jednostranně změnit nebo rušit.

Akreditiv je ze zákona neodvolatelný, což však neznamená, že by vůbec nemohl být odvolán, tj. změněn nebo zrušen. Neodvolatelnost akreditivu znamená jen, že jej banka nemůže změnit nebo zrušit bez souhlasu oprávněného a příkazce, a jednalo-li o akreditiv potvrzený i další bankou, tak i bez souhlasu potvrzující banky. Na to je správně v literatuře upozorňováno.⁷⁾

Má-li být akreditiv odvolatelný, musí to akreditivní listina výslovně uvést. Je-li tomu tak, může banka akreditiv změnit nebo zrušit za podmínky, že tak učiní písemně a dřív, než oprávněný podmínky určené v akreditivní listině splní.

Odvolatelný akreditiv není v současnosti častý. Odvolatelný akreditiv znamená nižší jistotu subjektů. Z hlediska zájmů oprávněného lze doporučit trvat na neodvolatelnosti akreditivu, pokud by bylo navrhováno použití akreditivu odvolatelného.

Jestliže neodvolatelný akreditiv je z podnětu banky, jež je jím vázána, potvrzen další bankou, vzniká oprávněnému nárok na plnění vůči té-

7) Pelikánová, I. a kol.: *Obchodní právo*. II. díl. 2. přepracované vydání, CODEX Praha, 1998, s. 333.

to bance od doby, kdy oprávněnému potvrzení akreditivu oznámí. Banka, která požádala o potvrzení akreditivu, a banka, která akreditiv potvrdila, jsou zavázány vůči oprávněnému společně a nerozdílně.

Pokud došlo k potvrzení akreditivu jinou bankou, bude typické plnění bankou, která akreditiv potvrdila. Oprávněný však může žádat plnění na kterékoliv z nich. Ke změně nebo zrušení akreditivu potvrzeného další bankou se vyžaduje i souhlas potvrzující banky.

Jestliže banka, která akreditiv potvrdila, poskytla plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, má nárok na toto plnění vůči bance, která o potvrzení akreditivu požádala. Kromě potvrzení akreditivu jinou bankou známe i tzv. oznámení akreditivu.

Banka, která pouze oznamuje oprávněnému, že jiná banka pro něho otevřela akreditiv, odpovídá za škodu způsobenou za nesprávnost tohoto oznámení, nevzniká jí však závazek z akreditivu.

Za nesprávnost oznámení lze zejména považovat neověření pravosti akreditivu obdrženého od vystavující banky⁸⁾ nebo nepřesné oznámení (zkomolení) podmínek akreditivu.

8) Čl. 7 Jednotných zvyklostí a pravidel pro dokumentární akreditivy, revize 1993, publikace MOK č. 500.

b) akreditiv dokumentární

Speciálním druhem akreditivu, upraveným v obchodním zákoníku, je akreditiv dokumentární.

Při dokumentárním akreditivu je banka povinna poskytnout oprávněnému plnění, jestliže bance jsou řádně předloženy během platnosti akreditivu dokumenty určené v akreditivní listině. Tento druh akreditivu je velmi rozšířen.

Dokumentem mohou být například listiny svědčící o odeslání zboží, zápisy o převzetí smontovaných strojů a zařízení, listiny svědčící o úspěšném provedení garančních zkoušek, listiny osvědčující vlastnictví ke zboží apod.

V praxi se dokumenty dělí zejména na:⁹⁾

- dispoziční a dopravní dokumenty – sem patří zejména námořní/zámořský konosament (*Marine Ocean Bill of Lading*), FIATA konosament, multimodální konosament, říční náložní list, skladní list (*warrant*) a vydací list (*delivery order*). Z hlediska zájmů oprávněného je přitom bezpečnější vyžadovat, aby dispoziční dopravní dokument byl vystaven na řad vystavující banky. Dispoziční a dopravní dokumenty lze převádět.

9) Blíže viz Grmelová, K.: *Dokumenty používané při platbách akreditivem*. Obchodník č. 6/1995, s. 22 a násled.

- legitimační dokumenty – ty se převádět nedají. Zboží je obvykle vydáno příjemci po ověření jeho totožnosti. Radíme zde CMR – silniční nákladní list, CIM – druhopis železničního nákladního listu, AWB – letecký nákladní list, potvrzení speditéra – *Forwarders Certificate of Receipt* atd.
- podpůrné dokumenty – mezi nejvýznamnější radíme pojišťovací dokumenty, osvědčení o původu (většinou je požadováno – pokud jde o tuzemsko, aby bylo vystaveno Hospodářskou komorou ČR), balící listy, vážní listy, inspekční certifikáty vystavené inspekčními agenturami (např. SGS), veterinární osvědčení, fytopatologické osvědčení pro rostliny. Jedním z nejdůležitějších dokladů bývá obvykle faktura.

Banka je povinna přezkoumat s odbornou péčí vzájemnou souvislost předložených dokumentů a zda jejich obsah zjevně odpovídá podmínkám stanoveným v akreditivní listině. Banka přitom zkoumá pouze vzájemnou souvislost předložených dokumentů a jejich soulad s akreditivními podmínkami, ale není povinna zkoumat jejich faktickou správnost, ani např. faktický stav zboží.¹⁰⁾

10 K tomu viz též Švarc, Z. a kol.: *Úplné znění zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník s výkladem*. Ekonomický a právní poradce podnikatele, č. 12-13/1996, s. 215.

Banka odpovídá za škodu způsobenou příkazci ztrátou, zničením nebo poškozením dokumentů převzatých od oprávněného, ledaže tuto škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

c) akreditiv revolvingový

Ustanovení obchodního zákoníku o dokumentárním akreditivu platí přiměřeně i na jiné akreditivy, podle nichž se lze domáhat plnění při splnění jiných podmínek, než je předložení dokumentů.

V praxi jsou známy různé druhy akreditivů. Např. při opakujících se dodávkách (např. vždy měsíčně 100 ks příslušného zboží) se používá, aby se nemusely smlouvy o akreditivu sjednávat opakovaně, tzv. akreditivu revolvingového.

Pro případ, že by se část dodávky v určitém období nepodařilo splnit, ale mohlo by se to zdařit v období následujícím, a i v tom případě se chce umožnit čerpání peněžních prostředků (v prvním měsíci by se např. plnilo 90 ks a ve druhém 110 ks), lze sjednat tzv. akreditiv revolvingový kumulativní. Kumulativní revolvingový akreditiv umožňuje nedočerpanou částku z jednoho období převést a provádět čerpání podle akreditivu i v období následujícím.

Vystavení revolvingového akreditivu je pro vystavující banku spojeno se zvýšeným rizikem, kterého

by si měla být vědoma. Vystavující banka se „dostává do závazku“ nejen za jednu dodávku, ale za celý souhrn dodávek, který by se „pod akreditivem“ mohl uskutečnit. Proto by mělo jít zejména o případy velmi bonitního klienta – příkazce, kterého banka uvěřuje, nebo by mělo být vystavení akreditivu jistěno jiným způsobem.

d) akreditiv převoditelný

Dalším typem akreditivu je převoditelný akreditiv. V podstatě jde o to, že kupující (příkazce) vystaví akreditiv ve prospěch prodávajícího (prvního oprávněného), a ten jej převede na své další obchodní partnery (druhé oprávněné). První oprávněný může být zprostředkovatel, který zná kupujícího (příkazce) a výrobce (druhé oprávněného); kupující a výrobce se však neznají.

Další vhodnou situací pro použití převoditelného akreditivu je ta, když první oprávněný je hlavní dodavatel a druzí oprávnění jsou jeho subdodavatelé. Podle platných Jednotných pravidel a zvyklostí pro dokumentární akreditivy musí být akreditiv označen jako převoditelný (*transferable*). Jedná se o poměrně složité operace.¹¹⁾

11) Milostná, I.: *Dokumentární akreditiv – pomocník při Vašem podnikání*. Akcionář č. 20/1993, s. 8.

Jak již bylo řečeno, rozšiřuje se tento platební instrument i v tuzemském platebním styku. Typickými dokumenty bývají faktura, dopravní doklad (nejčastěji silniční nákladní list CMR), potvrzení o převzetí zboží potvrzené příkazcem, protokol o příjemce zboží, dodací list atd.

e) akreditiv realitní

Dále může být využíván tzv. realitní akreditiv. Smlouvy o otevření akreditivu se používá zejména pro převod pozemků, budov, bytů a nebytových prostor.

Dokumentem vyžadovaným „pod realitním akreditivem“ je kupní smlouva s vyznačením rozhodnutí katastrálního úřadu o povolení vkladu nebo výpis z katastru nemovitostí.¹²⁾ Dalším dokumentem, který lze doporučit, je protokol o vyklizení příslušné nemovitosti podepsaný kupujícím (příkazcem) nebo i potvrzení správce daně o zaplacení daně z převodu nemovitosti.

Důvodem aplikace tohoto platebního instrumentu je jistota kupujícího, který zaplatí dokumentárním akreditivem až po předložení stanovených dokumentů, které osvědčují vklad do katastru nemovitostí.

12) Při grafickém vyjádření akreditivů vycházíme z Krč, R., Marek, K.: *Smlouva o otevření akreditivu*. Právní rádce č. 6/2002 s. 11-13.

Předpokladem bezproblémového průběhu transakce je přesné určení předmětu převodu. Akreditiv lze pochopitelně použít také na převod bytů.

f) akreditiv s červenou doložkou

Tzv. akreditiv s červenou doložkou je akreditivem, který obsahuje speciální klauzuli, jež umožní oprávněnému čerpat část dokumentárního akreditivu od avizující banky před předložením dopravních dokumentů. Tato klauzule byla původně psána červeným inkoustem z důvodu barevného zvýraznění.

Tento typ akreditivu je vhodný pro prostředníky nebo výrobce, kteří potřebují „předfinancovat“ před dodáním zboží nebo výrobou. Tento akreditiv např. mohou použít exportéři, kteří potřebují „předfinancování“, aby mohli zaplatit zboží před vývozem.

g) další typy akreditivů

V určitých oblastech světa se používá tzv. pověřovací list. Oprávněný obdrží originál akreditivu – pověřovací list, který je adresován přímo na něj. Pokud předloží pověřovací list spolu s požadovanými dokumenty, je mu částka podle dokumentů proplacena. Aby však mohl být použit u jakékoliv banky, musí být tzv. volně obchodovatelný. Při předložení pověřovacího listu je

částka pracovníky banky na zadní části odepsána. Odepsání se provádí proto, aby oprávněný nepředložil pověřovací list u jiné banky, která by mu mohla v dobré víře proplatit částku dokumentů podruhé.

Další možné transakce probíhají s použitím „Back to back akreditivu“, který zahrnuje dva akreditivy.

První akreditiv (*Selling Credit*) je vystaven ve prospěch oprávněného (prostředníka), který není výrobcem a nebyl schopen se dohodnout s kupujícím na převoditelném akreditivu. Oprávněný může požádat svou banku o vystavení akreditivu (*Buying Credit*) ve prospěch výrobce, podmínky *Back to back* akreditivu jsou založeny na podmínkách původního akreditivu.

Vystavení původního akreditivu (*Selling Credit*) slouží jako ručení za vystavení druhého akreditivu (*Buying Credit*). Banka, která vystavila *Buying Credit*, je odpovědná za proplacení výrobci bez ohledu na to, zda obdrží úhradu z původního akreditivu.

Používáný je i „Counter akreditiv“, který je podobný *Back to back* akreditivu. Na rozdíl od něho není vystavení druhého akreditivu (*Buying Credit*) jištěno původním akreditivem, ale jiným způsobem.

Občas se používá i tzv. krytého akreditivu. Vystavující banka je obvykle z rizikového teritoria nebo k ní nemá oprávněný důvěru.

Vystavující banka zašle avizující, případně potvrzující bance akreditiv a současně jí poukazuje částku akreditivu, která je touto bankou uložena na blokačním účtě (může být úročena po dobu platnosti akreditivu). Pokud oprávněný předloží doklady, které jsou v souladu s podmínkami akreditivu, je mu částka vyplacena.

Rozšířený je též *Standby* akreditiv, který vznikl v USA, kde legislativa většiny států USA neumožňuje vystavit bankovní záruku. Jde tedy fakticky o dokument odpovídající bankovní záruce. *Standby* akreditiv není na rozdíl od klasického akreditivu platebním instrumentem, ale instrumentem zajišťovacím. Oprávněný přepokládá, že bude zapláceno jinak než prostřednictvím *Standby* akreditivu. *Standby* akreditiv se použije pouze v případě, že by tomu tak nebylo.

Typickým dokumentem vyžadovaným „pod *Standby* akreditivem“ je prohlášení oprávněného, že určitá faktura nebyla příkazcem proplacena. Jako dodatečné dokumenty by přicházely v úvahu dokumenty dopravní, balící listy atd., tj. dokumenty, které osvědčují realizaci dodávky.

Dalším uváděným druhem akreditivu je permanentní akreditiv. Zahrnuje několik závazků banky, jež se mají plnit za stejných akreditivních podmínek v různé době.

II.III. Poznámky k akreditivům

V souvislosti s akreditivy se v široké míře uplatňují obchodní zvyklosti. Lze také odkazovat na „Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy“, které vydala Mezinárodní obchodní komora (MOK) se sídlem v Paříži. Tyto podmínky byly již vícekrát revidovány. Pokud by ve smlouvě nebylo stanoveno jinak, použilo by se jejich poslední znění.

Z hlediska právní jistoty lze doporučit, aby na ně akreditiv výslovně odkazoval. Lze to provést např. takto: „Tento akreditiv podléhá Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy vydaným Mezinárodní obchodní komorou v Paříži, publikace MOK č. 600.“ Odkaz je vhodný i z toho důvodu, že smlouva o otevření akreditivu v obchodním zákoníku má obecnou podobu a některé otázky vůbec neřeší (např. lhůty pro přezkoumání dokumentů bankami).

Nabízí se však i odkaz na Jednotná pravidla pro mezibankovní hojení (*Bank to Bank Reimbursements*) v rámci dokumentárních akreditivů, publikovaná Mezinárodní obchodní komorou pod č. 525. Lze uvažovat, že v budoucnu se budou stále více využívat i „Mezinárodní pravidla pro *Standby* akreditivy“ (*International Standby Practices – ISP98*), publikovaná MOK pod č. 590, která lépe

vystihují povahu Standby akreditivu než Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy.

III. Smlouva o inkasu

Základní ustanovení vymezuje, že smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon. Jiným inkasním úkonem může být zejména akceptace směnky.

Podstatné části smlouvy – kromě přesného určení smluvních stran, což platí ostatně pro všechny smlouvy – tvoří:

- závazek banky obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky nebo obstarat jiný inkasní úkon,
- uvedení určitého dlužníka.

Banka požádá dlužníka o zaplacení peněžní částky nebo provedení úkonu vyžadovaného podle smlouvy uzavřené s příkazcem. Odmítne-li dlužník požadovanou částku zaplatit nebo uskutečnit požadovaný právní úkon, anebo jestliže tak neučiní bez zbytečného odkladu, podá o tom banka ihned zprávu příkazci.

Při obstarání inkasa je banka povinna postupovat s odbornou péčí podle pokynu příkazce, avšak neodpovídá za to, že se inkaso neuskuteční.

Banka inkaso provádí, neodpovídá však za výsledek, jde tedy o „smlouvu o úsilí“. Riziko nesplnění závazku dlužníkem nese příkazce. Banka však musí postupovat podle pokynů příkazce s odbornou péčí, odpovídá za profesionalitu svého výkonu.

Přijatou peněžní částku nebo cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu, je banka povinna předat bez zbytečného odkladu příkazci. Banka odpovídá za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením těchto dokumentů, ledaže jim nemohla zabránit při vynaložení odborné péče. Má-li podle smlouvy banka obstarat inkaso prostřednictvím jiné banky určené příkazcem, uskutečňuje se inkaso touto bankou na účet a nebezpečí příkazce.

Není-li úplata za obstarání inkasa určena ve smlouvě, je příkazce povinen zaplatit bance úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Běžné inkaso (nikoli dokumentární) bývá označováno jako inkaso hladké.

III.I. Bankovní dokumentární inkaso

Tak jako je u smlouvy o otevření akreditivu věnováno speciální ustanovení dokumentárnímu akreditivu, je u této smlouvy zvláštní ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu.

Smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu se zavazuje banka

vydat třetí osobě dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady, bude-li při jejich vydání zaplacená určitá peněžní částka nebo proveden jiný inkasní úkon. Dokumenty uvedené ve smlouvě je banka povinna převzít a opatrovat s odbornou péčí.

Použití dokumentárního inkasa může být, a také zpravidla bude, dohodnuto při některém frekventovaném druhu obchodu, zejména při kupní smlouvě. Proti zaplacení budou předány doklady ke zboží.

Tato ustanovení souvisí též se zákonnou úpravou smlouvy zasílatelské. Stanoví-li totiž zasílatelská smlouva, že před vydáním zásilky nebo dokladů umožňujících nakládat se zásilkou, zasílatel vybere určitou peněžní částku od příjemce nebo uskuteční jiný inkasní úkon, platí přiměřeně ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu.

Obdobná úprava je i u smlouvy o přepravě věci. Zde platí přiměřeně ustanovení o bankovním dokumentárním inkasu, stanoví-li smlouva, že před vydáním zásilky vybere dopravce od příjemce určitou peněžní částku nebo uskuteční jiný inkasní úkon.

Tak, jako byly vydány Mezinárodní obchodní komorou Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, byla Mezinárodní obchodní komorou pro tuto problematiku vydána Jednotná pravidla pro inkasa.

IV. Smlouva o bankovním uložení věci

I při uzavírání této smlouvy musíme respektovat základní ustanovení: Smlouvou o bankovním uložení věci se zavazuje banka převzít určité věci mimo cenných papírů (předmět uložení), aby je uložila a spravovala, a uložitel se zavazuje zaplatit za to úplatu. Forma smlouvy není předepsána, zejména však vzhledem k nutnosti určit přesně předmět uložení bude používána písemná forma.

Rovněž ve smlouvě o bankovním uložení věci musí být přesně určeny smluvní strany (banka a uložitel); dále tvoří podstatné části smlouvy: závazek banky převzít určité věci, závazek uložitele k zaplacení úplaty.

Banka je povinna předmět uložení převzít a s vynaložením odborné péče jej chránit před ztrátou, zničením, poškozením nebo znehodnocením.

Není-li výše úplaty sjednána, je banka oprávněna požadovat úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. I zde často půjde o úplatu sjednanou podle sazebníku banky. Pokud by snad úplata sjednána nebyla a šlo by o smlouvu uzavřenou na poměrně dlouhou dobu určitou, hrozí, že se zde (obdobná situace je i u jiných smluv, například i u kupní smlouvy, tam kde vzniká v souladu se zákonem bez dohody o ceně), event.

v neprospěch banky, projeví důsledky případného inflačního vývoje.

S přihlédnutím k povaze předmětu uložení je banka povinna s odbornou péčí učinit veškeré úkony, které jsou nutné k výkonu a zachování práv, jež uložiteli vyplývají z předmětu uložení, a předat mu bez zbytečného odkladu, co přijala z uplatnění těchto práv.

Uložitel je povinen vystavit bance plnou moc, jež je potřebná k těmto právním úkonům, a uhradit výlohy, které bance vznikly při plnění její povinnosti.

Uložitel je oprávněn kdykoli požádat o vydání uloženého předmětu nebo jeho části a uložit jej zpět, jestliže smlouva mezitím nezanikla. Po vydání předmětu uložení až do jeho vrácení nemá banka povinnost předmět chránit, ani činit úkony nutné k výkonu a zachování práv.

Banka odpovídá za škodu způsobenou uložiteli ztrátou, zničením nebo poškozením předmětu uložení, ledaže je nemohla odvrátit při vynaložení odborné péče.

Obě strany mohou kdykoli s okamžitou účinností smlouvu vypovědět. Vypověď s okamžitou účinností je specifikem tohoto smluvního typu.

Smlouva rovněž zaniká, jestliže si uložitel vyzvedl všechny věci, jež jsou předmětem uložení, a neprojevil vůli, aby smlouva dále trvala. Způsob zániku smlouvy vyzvednutím věci

a neprojevením vůle může být v konkrétním případě problematický, vzhledem k ustanovení o možnosti uložit předmět zpět, jestliže smlouva mezitím nezanikla. Lze jen doporučit, aby byl určitý projev vůle učiněn.

Po zániku smlouvy je banka povinna vydat uložiteli předmět uložení a uložitel je povinen jej bez zbytečného odkladu převzít a vyrovnat dlužnou úplatu za dobu uložení. Banka má k zajištění svých práv z této smlouvy zástavní právo k předmětu uložení, dokud se u ní nachází (kogentní § 707 ObchZ).

Ustanovení obchodního zákoníku (§ 700 až § 707 ObchZ) byla novelizována zákonem č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“) původně byla v obchodním zákoníku smlouva o uložení cenných papírů, která se dnes nachází v zákonu o cenných papírech. Teprve tímto zákonem byla v obchodním zákoníku stanovena smlouva o bankovním uložení věci. O potřebnosti této speciální úpravy je diskutováno.

V. Smlouvy o účtech

Připomeňme, že smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu se řídí obchodním zákoníkem ode dne jeho účinnosti, tj. od 1. 1. 1992, i když k jejich uzavření došlo před

tímto dnem. Podle dosavadních předpisů se přitom až do svého zakončení posuzují všechny lhůty, které začaly běžet před 1. 1. 1992 (viz ustanovení § 763 ObchZ).

Jednou ze smluvních stran je stanovena banka. Pro bankovní záruku a pro další vyjmenované smlouvy bankovních služeb však platí, podle § 762 obchodního zákoníku, že místo banky může smlouvy uzavřít i jiná osoba, která je k tomu oprávněná (tzn., že za podmínek stanovených zákonem č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, může být smluvní stranou také spořitelni a úvěrové družstvo).

Smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu se řídí bez ohledu na povahu účastníků třetí částí obchodního zákoníku nazvanou „Obchodní závazkové vztahy“ (viz ustanovení § 261 odst. 3 ObchZ). Smlouva o běžném účtu je upravena v ustanovení § 708 až § 715a obchodního zákoníku a smlouva o vkladovém účtu v ustanovení § 716 až § 719b obchodního zákoníku.

Právní úprava smluv o účtech byla novelizována ve všech svých ustanoveních zákonem č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona

o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů, s účinností k 1. 1. 2003; od této doby pak byla dále novelizována jen vybraná ustanovení. V této souvislosti citujeme novelu provedenou zákonem č. 554/2004 Sb. s účinností k 1. 1. 2005.

Vzhledem k tomu, že zákon č. 125/2002 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů a který novelizoval všechna ustanovení smluv o účtech, neřeší v přechodných ustanoveních vztah ke vztahům vzniklým ze smluv před 1. 1. 2003, je třeba zřejmě vycházet z toho, že vztahy vzniklé před 1. 1. 2003 se budou řešit dřívější právní úpravou. Pokud pak k 1. 1. 2003 a později byly a budou prováděny změny smluv, měly by respektovat znění kogentních ustanovení účinných k 1. 1. 2003.

Zákon č. 554/2004 Sb. přitom přechodná ustanovení obsahuje a v čl. VI pod bodem 3 uvádí, že podle dosavadních právních předpisů se posuzují plné moci k nakládání s peněžními prostředky na účtu podle § 710 obchodního zákoníku, udělené přede dnem účinnosti tohoto zákona (plné moci zde tedy zanikají smrtí zmocnitele podle § 33b ObčZ), ledaže zmocnitel po dni nabytí účinnosti tohoto zákona písemným právním úkonem s úředně uvěřeným podpisem prohlásí, že jím udělená plná moc nezaniká po

jeho smrti; je-li prohlášen majitelem účtu učiněno před bankou, úřední ověření podpisu se nevyžaduje.

V.I. Smlouva o běžném účtu

Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet vklady a platby a uskutečňovat z něho výplaty a platby. To stanoví „základní“ ustanovení § 708 obchodního zákoníku.

Pro běžný účet se používá i pojem kontokorent. Původ termínu kontokorent je italský – *conto corrente* (*conto* – účet z latinského *computare* – počítat; *corrente* – běžící). Bankovní praxe však začasť rozumí běžným účtem jen kreditní účet, z něhož lze provádět platby jen do výše zůstatku.

Jako kontokorent se v bankovníctví chápe kreditně – debetní účet, z něhož lze provádět i platby nekryté kreditním zůstatkem na účtu až do sjednaného limitu, do dohodnuté výše debetního zůstatku (z latinského *debitum* – dluh).

Podle ustanovení § 711 obchodního zákoníku se na tyto případy „čerpání debetu“ použijí ustanovení smlouvy o úvěru, nejsou-li práva a povinnosti pro tento případ sjednána ve smlouvě o běžném účtu.

Podstatnými částmi smlouvy – kromě přesného určení smluvních stran – jsou:

- závazek banky zřídit pro majitele účet,
- určitá měna (tedy uvedení, že jde o měnu českou, nebo uvedení určité měny cizí),
- určení, od jaké doby je účet zřízen,
- závazek banky přijímat na zřízený účet vklady a platby,
- závazek banky uskutečňovat ze zřízeného účtu výplaty a platby.

K uzavření smlouvy se vyžaduje písemná forma podle ustanovení § 708 odst. 2 obchodního zákoníku. Vzhledem k současnému znění § 272 obchodního zákoníku doporučujeme raději dohodnout, že i změny smlouvy budou prováděny písemně.

Podle instruktivního ustanovení § 709 odst. 1 obchodního zákoníku označí banka ve smlouvě majitele účtu uvedením obchodní firmy nebo názvu a sídla majitele a identifikačního čísla, pokud bylo přiděleno, jde-li o osobu právnickou, nebo uvedením jména, příjmení, bydliště a rodného čísla nebo data narození majitele, popřípadě obchodní firmy, místa podnikání a identifikačního čísla, jde-li o osobu fyzickou.

Smlouva o běžném účtu může podle zákona obsahovat dále (může však pochopitelně řešit i jiné otázky):

- osoby oprávněné nakládat s peněžními prostředky na účtu a způsob nakládání s nimi,
- výši nebo způsob stanovení výše úrokové sazby,

- období splatnosti úroků, které banka platí ze zůstatku peněžních prostředků na účtu jeho majiteli, popřípadě ujednání, že úroky nebudou placeny,
- lhůty, v nichž oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu, a dále formu tohoto oznámení,
- výši nebo způsob stanovení výše úplaty a způsob, jakým tuto úplatu majitel účtu bance zaplatí, popřípadě ujednání, že úplata nebude bankou požadována. Výši úplaty lze sjednat i odkazem na ceník banky.

Smlouva o běžném účtu tedy (viz text zákona „smlouva může obsahovat“) nemusí být úplatná a nemusí být sjednáno zúročení, vyloučí-li se dispozitivní ustanovení o úplatě § 710 odst. 4 obchodního zákoníku a o úroku § 714 odst. 1 obchodního zákoníku.

U tohoto typu účtu musí mít banka vložené prostředky kdykoli k dispozici k provedení platby; bývají úročeny nižší sazbou než vkladové účty. Běžné účty mohou být zejména podnikatelské a osobní.

Účet je zřízen pro majitele, dispozitivní právo však může mít více osob. Podle kogentního ustanovení § 709 odst. 3 obchodního zákoníku je oprávněn majitel účtu uzavřít

nebo měnit smlouvu o běžném účtu, anebo ukončit vztah založený smlouvou o běžném účtu (dále jen „nakládání s účtem“).

Jiná osoba než majitel účtu může nakládat s účtem jen na základě zvláštní plné moci udělené majitelem účtu, na níž je jeho podpis úředně ověřen. Úřední ověření podpisu na plné moci se nevyžaduje, je-li plná moc udělena před bankou.

Je-li zřízen účet pro více osob, má každá z nich postavení majitele účtu. Spolumajitelé nakládají s účtem společně, pokud se ve smlouvě o běžném účtu s bankou nedohodnou, že s účtem nakládá jeden z nich. Nestanoví-li smlouva o běžném účtu nebo rozhodnutí soudu něco jiného, jsou podíly všech spolumajitelů na zůstatku peněžních prostředků na účtu stejné.

Banka je povinna – podle ustanovení § 710 odst. 1 obchodního zákoníku – přijímat na účet v měně, na kterou zní, vklady nebo platby uskutečněné ve prospěch majitele účtu a z peněžních prostředků na účtu uskutečnit podle příkazu majitele účtu nebo osob oprávněných podle § 710 odst. 2 obchodního zákoníku výplaty nebo platby majiteli účtu nebo jím určeným osobám.

Kogentní ustanovení § 710 odst. 2 obchodního zákoníku určuje, že s peněžními prostředky na účtu jsou oprávněny nakládat jen osoby uvedené v podpisových vzorech předaných

majitelem účtu bance a jiné osoby pouze za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu. Podpisové vzory musí mít náležitosti plné moci. Pokud by v konkrétním případě byly podpisové vzory součástí dané smlouvy, nebylo by zřejmě možné měnit jednostranně.

Pokud tedy nejsou splněny podmínky této zvláštní úpravy obchodního zákoníku, nemohou po našem soudu nakládat s účtem (§ 709 odst. 3 ObchZ) a nakládat s prostředky na účtu (§ 710 odst. 2 ObchZ) ani osoby, které obecně jménem osoby nebo za osobu jednájí.

Banka je oprávněna nakládat s peněžními prostředky na účtu, stanoví-li tak zákon nebo smlouva o běžném účtu. Banka je povinna provést platby řádně a včas, pokud majitel účtu splnil požadavky stanovené zákonem a smlouvou o běžném účtu (viz kogentní § 710 odst. 3 ObchZ).

Nejsou-li výše úplaty ani způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, je majitel účtu povinen platit úplatu obvyklou v době provedení služby. Jak je zřejmé, jde o placení úplaty, zatímco podle původního textu zákona byly hrazeny jen příslušné náklady. Toto dispozitivní novelizované řešení zvýhodnilo banky na úkor majitelů účtů.

Nestaví-li smlouva o běžném účtu něco jiného, je banka povinna oznámit majiteli účtu po skončení

kalendářního měsíce každý přijatý vklad a platbu a každou provedenou výplatu a platbu v tomto kalendářním měsíci a po skončení kalendářního roku je povinna informovat majitele účtu o zůstatku peněžních prostředků na účtu, a to výpisem z účtu. Banka prokáže majiteli účtu na jeho žádost provedení plateb.

Banka je povinna odepsat peněžní prostředky z účtu v den určený osobou oprávněnou nakládat s peněžními prostředky na účtu, předá-li tato osoba proveditelný příkaz v době dohodnuté s bankou; není-li tento den určen, ve lhůtě stanovené smlouvou o běžném účtu, a není-li lhůta stanovena, pak nejpozději následující pracovní den po předání příkazu (§ 713 odst. 1 ObchZ).

Určení splatnosti příkazu musí být vždy posuzováno z hlediska příkazce a jeho banky. Jde o určení dne, kdy má být platba z účtu příkazce odepsána. Splatnost příkazu se tedy podle obchodního zákoníku neshoduje se dnem splnění pohledávky příkazce vůči příjemci platby, protože obchodní zákoník spojil splnění závazku s okamžikem připsání příslušné částky na účet věřitele (§ 339 odst. 2 ObchZ).

Je proto nutné brát v úvahu, že odepsání určité platby z účtu příkazce a její připsání na účet příjemce jsou dvě různé operace, mezi nimiž je časové rozpětí. Příkaz bance k provedení platby je tedy nutno po-

dávat předem tak, aby částka byla včas připsána na účet příjemce.

Banka je povinna připsat peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději ve lhůtách stanovených zvláštním právním předpisem (kogentní § 713 odst. 2 ObchZ). Vzhledem k tomu, že se jedná o kogentní ustanovení (k ochraně majitele účtu), není zde případné jiné smluvní řešení možné. Zvláštním právním předpisem je přitom zákon o platebním styku, kde je lhůta stanovena.

Podle zákona o platebním styku je lhůta stanovena na bankovní pracovní den následující po dni, kdy byla částka převodu připsána ve prospěch účtu převádějíci instituce příjemce a kdy tato obdržela podklady nutné k poskytnutí částky převodu příjemci. To platí, nebyla-li dohodnuta lhůta kratší.

Navazující ustanovení pak určuje, že nestaví-li lhůtu zvláštní právní předpis (nešlo by o převody podle zákona o platebním styku) nebo smlouva o běžném účtu, připíše banka peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději následující pracovní den poté, kdy získala právo s nimi nakládat (viz § 713 odst. 3 ObchZ).

Nestaví-li smlouva o běžném účtu něco jiného, platí banka majiteli účtu ze zůstatku peněžních prostředků na účtu úroky. Úroky z peněžních prostředků na účtu náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž

byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu v souladu s § 713 odst. 2 a 3 obchodního zákoníku připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

Úroková sazba se stanoví jako roční. Úroky jsou splatné, nestaví-li smlouva o běžném účtu jinak, koncem každého kalendářního měsíce a banka je povinna připsat je k zůstatku peněžních prostředků na účtu nejpozději do pěti pracovních dnů po skončení kalendářního měsíce, za který se k zůstatku peněžních prostředků na účtu připisují.

Vzhledem k tomu, že za bankovní úkony, které s připsáním úroku a případným zasláním výpisu souvisí, bude zpravidla majitel účtu hradit úplatu, je při jiných než vysokých částkách na účtu použití tohoto dispozitivního ustanovení pro majitele nevýhodné. Úplata je mnohdy vyšší než připsaný úrok.

Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, činí úroková sazba polovinu diskontní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu (viz kogentní § 714 odst. 4 ObchZ).

Dřívější znění obchodního zákoníku určovalo, že úroky jsou splatné, není-li ve smlouvě stanoveno něco

jiného, koncem každého kalendářního čtvrtletí a připisují se ve prospěch běžného účtu. Nebyla-li výše úroku sjednána ve smlouvě, byla banka povinna platit úroky stanovené zákonem nebo na základě zákona, jinak úroky obvyklé pro účty vedené za podobných podmínek. Při porovnání dřívějšího a současného textu zákona se nová právní úprava nejeví pro majitele účtu jako výhodnější ani stanovenou výší úroku. Diskontní sazba (a tím i její polovina) je totiž nižší.

Předposlední ustanovení právní úpravy obchodního zákoníku věnované tomuto smluvnímu typu, tj. § 715 odst. 1 až 3 obchodního zákoníku, upravuje otázky výpovědi smlouvy.

Smlouva o běžném účtu může být majitelem účtu kdykoli písemně vypovězena, i když byla uzavřena na dobu určitou. Dnem doručení výpovědi bance smlouva o běžném účtu zaniká. Banka může smlouvu o běžném účtu kdykoli písemně vypovědět. Smlouva o běžném účtu zaniká s účinností ke konci kalendářního měsíce, který následuje po měsíci, v němž byla výpověď doručena majiteli účtu.

Ustanovení § 715 odst. 3 obchodního zákoníku přitom upravuje zvláštní vypovězení smlouvy bankou. Jestliže banka vypoví smlouvu o běžném účtu proto, že majitel účtu porušil podstatným způsobem po-

vinnosti ze smlouvy o běžném účtu, zaniká smlouva o běžném účtu dnem doručení výpovědi majiteli účtu. Výpověď musí být v tomto případě podána jako doporučená zásilka na adresu uvedenou ve smlouvě o běžném účtu. Odmítne-li adresát výpověď převzít nebo výpověď nebylo možné doručit, účinky doručení nastávají v den, v němž držitel poštovní licence vrátil výpověď bance. Zvolená zákonná konstrukce posiluje postavení banky fikcí doručení.

K úpravě provedené v § 715 odst. 3 obchodního zákoníku je možno říci, že protože jde o případy porušení povinnosti podstatným způsobem, mohl zákonodárce pro tyto situace raději vycházet z institutu odstoupení od smlouvy (viz § 344 a násl. obchodního zákoníku). Tato úprava tedy podle našeho názoru nebyla nutná.

Poslední ustanovení (§ 715 odst. 4 a 5 ObchZ) pak upravují vypořádání pohledávek a závazků pro případ „zániku smlouvy o běžném účtu“ (přesněji zániku smluvního vztahu) a postup při zrušení účtu. Zákon rozlišuje zánik smlouvy (smluvního vztahu) a zrušení účtu.

Zanikne-li smlouva o běžném účtu, banka bez zbytečného odkladu vypořádá pohledávky a závazky týkající se účtu, zejména provede platby uskutečněné prostřednictvím platebních karet a šeků, pokud byly

použity do dne zániku smlouvy o běžném účtu, a dále je banka oprávněna si započítat své pohledávky, které má vůči majiteli účtu ze smlouvy o běžném účtu. Majitel účtu je povinen vrátit bance platební karty a tiskopisy šeků, které mu k účtu vydala.

Po vypořádání pohledávek a závazků týkajících se účtu banka účet zruší. Zůstatek peněžních prostředků zrušeného účtu banka vyplatí majiteli účtu, pokud nedal příkaz, aby jej banka převedla na jiný účet nebo vyplatila jím určeným osobám.

Banka je oprávněna si započítat svou pohledávku na úplatu za převod zůstatku peněžních prostředků zrušeného účtu na jiný účet, popřípadě svou pohledávku na úhradu nákladů spojených s úschovou zůstatku peněžních prostředků, jestliže nemohl být vyplacen ani převeden na jiný účet.

Banka je podle zákona oprávněna, jak pro případ zániku smluvního vztahu, tak pro případ zrušení účtu, započítat si jen pohledávky, které stanoví zákon. Vzhledem k dispozitivnosti právní úpravy se banky úspěšně snaží o smluvní rozšíření tohoto oprávnění. Po zrušení účtu je banka povinna majiteli písemně oznámit, ke kterému dni byl účet zrušen.

Novelou doplněné ustanovení § 715a obchodního zákoníku pro případ smrti majitele účtu stanoví,

že smlouva o běžném účtu smrtí majitele účtu nezaniká. Banka pokračuje v přijímání peněžních prostředků na účet a ve výplatách a platbách z účtu na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné.

Majitel účtu však, pro případ smrti, může stanovit výplaty a platby, u kterých po jeho smrti nemá banka pokračovat. Jestliže se banka hodnověrně dozví, že majitel účtu zemřel, zastaví následujícím dnem tyto platby. Přitom plná moc udělená majitelem účtu k nakládání s peněžními prostředky na účtu jeho smrtí nezaniká, pokud z jejího obsahu nevyplývá, že má trvat pouze za života majitele účtu.

Na právní úpravu občanského zákoníku a zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, o správci dědictví navazuje ustanovení § 715a odst. 4 obchodního zákoníku. Pro případ, že je bance prokázáno, že byl ustanoven správce dědictví, který je oprávněn spravovat běžný účet zemřelého majitele účtu, má práva a povinnosti majitele účtu a banka se řídí jeho příkazy.

To platí pro všechny případy, kdy byl správce dědictví ustanoven v souladu se zákonem, ať se jedná o správce dědictví (správce části dědictví) ustanoveného zůstavitelem či soudem. Úkony, které přesahují rámec obvyklého hospodaření činí

však správce dědictví (§ 480a odst. 2 ObčZ) jen se souhlasem dědiců a se svolením soudu.

Zapojení řady nových subjektů do podnikání, platební neschopnost některých subjektů a problémy s vymáháním peněžitých závazků vyvolaly v našem prostředí nárůst hotovostních plateb. Věřme však, že jde o jev jen časově limitovaný.

Hotovostní operace jsou obecně dražší a rizikovější, třebaže tyto jejich nevýhody dnes vyvažuje jejich jediná výhoda: totiž okamžité peněžní uspokojení věřitele. Bezhotovostní styk je však perspektivnější. Podmínkou jeho uskutečňování je uzavření smlouvy o běžném účtu.

Pokud by však v určitých obdobích byly částky vloženy na účet zúčročeny jen nízkou sazbou a úkony prováděné bankami spojené s nemalými úplatami, nemuselo by to příliš motivovat k uzavírání smluv o běžném účtu. Vzhledem k tomu, že je však zvláštním zákonem o omezení plateb v hotovosti stanovena maximální částka k provádění hotovostních plateb, přispívá tato skutečnost k využívání těchto smluv.

V.II. Smlouva o vkladovém účtu

Smlouvou o vkladovém účtu se

- banka zavazuje zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky a

- majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

To určuje „základní“ ustanovení § 716 obchodního zákoníku.

Podle ustanovení § 716 odst. 2 obchodního zákoníku se k uzavření smlouvy vyžaduje písemná forma. Vzhledem k současnému znění ustanovení § 272 obchodního zákoníku doporučujeme se i u této smlouvy dohodnout, že změny smlouvy budou prováděny písemně.

Proti dřívějšímu znění základního ustanovení došlo ke změně. Povšimněme si, že základní ustanovení přímo stanoví, že přenechání bance může být na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

Podstatné části smlouvy tvoří:

- přesné určení smluvních stran,
- závazek banky zřídit účet pro jeho majitele,
- určitá doba, od které se účet zřizuje,
- určitá měna,
- závazek banky platit úroky,
- závazek majitele vložit na účet peněžní prostředky,
- závazek majitele přenechat využití peněžních prostředků bance na dobu určitou nebo neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

Podstatnou částí této smlouvy, odlišnou od smlouvy o běžném účtu, je ponechání využití peněžních prostředků bance. To souvisí s úročením vkladů. Zúročení se v praxi zvyšuje úměrně době, na niž je smlouva uzavřena, a délce výpovědní lhůty.

Ustanovení § 716a obchodního zákoníku je určitým návodem smluvním stranám a určuje, že smlouva o vkladovém účtu může dále obsahovat (tato formulace pochopitelně neznámá, že by smlouva nemohla upravovat i další otázky):

- osoby oprávněné nakládat s peněžními prostředky na účtu,
- výši nebo způsob stanovení výše úrokové sazby a období splatnosti úroků, které banka platí ze zůstatku účtu jeho majiteli,
- lhůty, v nichž oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu, a dále formu tohoto oznámení,
- ujednání, zda a za jakých podmínek může majitel účtu nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím doby určené ve smlouvě o vkladovém účtu nebo před uplynutím výpovědní lhůty (§ 717 odst. 1 ObchZ).

Ustanovení § 716a obchodního zákoníku neuvádí hrazení úplaty. Sjednání úplaty však nic nebrání.

Podle ustanovení § 717 obchodního zákoníku, jestliže majitel účtu nakládá s peněžními prostředky na účtu před dobou určenou ve smlouvě o vkladovém účtu, nebo není-li v ní tato doba určena, před uplynutím výpovědní lhůty, nárok na úroky zaniká nebo se snižá způsobem stanoveným ve smlouvě o vkladovém účtu. Účinky zániku nebo snížení nároku na úroky se týkají pouze úroků z částky, u níž nebyla dodržena výpovědní lhůta (§ 717 odst. 1 ObchZ).

Stanoví-li to smlouva, není majitel účtu oprávněn nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím stanovené doby vůbec. Majitel účtu se přitom může s bankou dohodnout, že doba určená ve smlouvě o vkladovém účtu se opakovaně prodlužuje. Je-li smlouva o vkladovém účtu uzavřena na dobu neurčitou, lze přitom vypovědět i část vkladu.

Kogentní ustanovení § 718 odst. 1 obchodního zákoníku je věnováno placení úroků. Banka je povinna platit majiteli účtu úroky sjednané ve smlouvě o vkladovém účtu. Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení ve smlouvě o vkladovém účtu sjednány, činí úroková sazba polovinu lombardní sazby stanovené Českou národní bankou (ČNB) ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu.

Právní úprava řeší v ustanovení § 718 odst. 2 obchodního zákoníku splatnost úroků. Jsou-li peněžní prostředky uloženy na dobu kratší než jeden rok, jsou úroky splatné po uplynutí lhůty, po kterou jsou peněžní prostředky na účtu vázány, nebo po účinnosti výpovědi podle § 717 odst. 1 obchodního zákoníku. Jsou-li peněžní prostředky uloženy na dobu delší než jeden rok, je banka povinna na žádost majitele účtu úroky vyplatit po uplynutí kalendářního roku.

Nebyla-li smlouva o vkladovém účtu sjednána na dobu určitou, jsou úroky splatné nejpozději koncem každého kalendářního roku. Při smlouvě na dobu určitou delší než jeden rok je tedy vyplacení úroku vázáno na žádost majitele účtu a vyplácí se po uplynutí kalendářního roku. U smlouvy na dobu neurčitou není žádosti majitele účtu třeba a vyplacení probíhá koncem každého kalendářního roku. Úroky z peněžních prostředků přitom (podle § 718 odst. 4 ObchZ) náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

Banka je povinna uvolněně peněžní prostředky podle příkazu majitele účtu vyplatit nebo převést

majiteli účtu nebo jím určeným osobám (podle § 719 ObchZ).

V.III. Poznámky ke smlouvám o účtech

Právní úprava smlouvy o vkladovém účtu a smlouvy o běžném účtu je unifikovaná. Kogentní ustanovení § 719a obchodního zákoníku stanoví, že kogentní ustanovení § 715a obchodního zákoníku se použije obdobně.

Dispozitivní ustanovení § 719b obchodního zákoníku přitom upravuje, že není-li v ustanoveních § 716 až 719a stanoveno něco jiného, použijí se na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně ustanovení o smlouvě o běžném účtu.

V konkrétních případech přiměřeného použití půjde ovšem též o použití ustanovení kogentních. Zákonodárce tyto otázky vyřešil uvedeným způsobem, zřejmě však mohl na použití kogentních ustanovení § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a 3 a § 713 odst. 2 obchodního zákoníku odkázat samostatným kogentním ustanovením (§ 714 odst. 4 ObchZ o výši úrokové sazby se nepoužije vůbec) s použitím obdobným.

Protože lombardní sazba dnes není příliš vysoká, pak pokud nejde o vysoké částky, není zřejmě výše úroků motivem k uzavírání těchto smluv.

VI. Způsob provádění platebního styku, zúčtování na účtech u bank

Způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy při opravném zúčtování stanovila Česká národní banka vyhláškou č. 62/2004 Sb., kterou se stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy bank při opravném zúčtování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Vyhláška č. 62/2004 Sb.“).

Vyhláškou č. 62/2004 Sb. stanoví Česká národní banka nadepsanou úpravu podle zmocňovacího ustanovení § 38 odst. 3 písm. a) zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o České národní bance“ a podle § 20c odst. 4 zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o bankách“).

Připomeňme, že citovaný § 38 odst. 3 písm. a) zákona o České národní bance určuje, že Česká národní banka stanoví k zajištění jednotného platebního styku a zúčtování v České republice vyhláškou:

- způsob provádění platebního styku mezi bankami a zúčtování na účtech u bank;
- způsob používání platebních prostředků bankami v platebním styku.

Dále připomeňme, že uvedený § 20c odst. 4 zákona o bankách obsahuje text: „Technické postupy bank při opravném zúčtování stanoví Česká národní banka vyhláškou“.

Česká národní banka přitom k návrhu Vyhlášky č. 62/2004 Sb. zpracovala odůvodnění. V něm se praví, že novela zákona o bankách, která nabyla účinnosti dnem 1. května 2002, zrušila povinnost bank a poboček zahraničních bank (dále jen „banka“) uskutečňovat vzájemný tuzemský platební styk v české měně výlučně prostřednictvím zúčtovacího centra České národní banky.

Podle § 20b zákona o bankách jsou banky povinny tuzemský korunový platební styk provádět prostřednictvím platebních systémů provozovaných podle zvláštního zákona nebo platebních systémů České národní banky.

Dnem 1. ledna 2003 nabyl účinnosti již zmíněný zákon o platebním styku, který v části čtvrté položil základ právní úpravy platebních systémů. Systém mezibankovního platebního styku České národní banky se dle § 23 odst. 3 zákona o platebním styku považuje za platební systém provozovaný v souladu s tímto zákonem.

Dříve platná Vyhláška Státní banky československé č. 51/1992 Sb., o platebním styku a zúčtování mezi bankami, v tehdy platném a účinném znění (dále jen „Vyhláška

č. 51/1992 Sb.), byla vydána při vzniku zúčtovacího centra České národní banky za účelem regulace vztahů mezi centrální bankou a bankami při uskutečňování mezibankovního platebního styku prostřednictvím tohoto zúčtovacího centra, tedy dle současné úpravy již nikoliv jediného, ale jednoho z platebních systémů. Takováto zvláštní právní úprava pozbyla opodstatnění, neboť vztahy v platebním systému České národní banky jsou v souladu se zákonem o platebním styku upraveny smlouvou včetně pravidel systému.

Vyhlášku č. 51/1992 Sb. nebylo vhodné zrušit bez náhrady před přijetím zákona o platebním styku, protože stanoví lhůty mezibankovního platebního styku. Mimo jiné jako jediný předpis obsahovala standard bankovního spojení v tuzemském platebním styku.

Česká národní banka proto zpracovala Vyhlášku č. 62/2004 Sb., která ruší Vyhlášku č. 51/1992 Sb., a stanoví právní úpravu způsobu provádění některých oblastí bankovního platebního styku. Cílem bylo zavést do českého právního řádu některé standardy a důležité zásady chování bank v platebním styku; mnohé z nich byly upraveny ve Všeobecných obchodních podmínkách České národní banky pro vedení účtů a provádění platebního styku, které však nejsou právním předpisem.

Ustanovení § 1 Vyhlášky č. 62/2004 Sb. vymezuje její předmět úpravy; ustanovení § 2 Vyhlášky č. 62/2004 Sb. je pak „základním“ ustanovením. Zde je určeno, že banky provádějí tuzemský platební styk pro své klienty:

- formou úhrady,
- inkasní formou placení.

Úhradou se rozumí operace prováděná na základě příkazu, který dal příkazce své bance za účelem převedení peněžních prostředků ve prospěch příjemce.

Inkasní formou placení se rozumí operace prováděná na základě příkazu, který dal příkazce bance příjemce za účelem převedení peněžních prostředků z účtu plátce ve prospěch účtu příjemce. Ustanovení § 3 odst. 7 Vyhlášky č. 62/2004 Sb. k tomu uvádí, že příkazce předává příkazy k zúčtování vždy bance, která vede jeho účet.

Postup při inkasní formě placení podle Vyhlášky č. 62/2004 Sb. se jeví složitější (tzn. i dražší a časově náročnější) než v případě, že by event. mohl příkazce k zúčtování k inkasu vystavit příkazce platby přímo bance plátce. Posléze uvedené řešení by pomohlo u pravidelně se opakujících a zejména u častých plateb. To však vyhláška neumožňuje, přestože si lze představit, že by to mohlo být přípustné.

Proti konstituování posléze uvedené inkasní formy placení s příkazem bance plátce bylo argumentováno, že by mohlo docházet ke zneužívání inkasní formy placení.

Nabízí se ovšem námitka, že inkasní formu placení nelze provést bez ujednání příjemce a plátce, a bez ujednání plátce a banky plátce (mj. i vč. podpisových vzorů a případných plných mocí k provádění příslušných úkonů). Jinak totiž banka plátce převod peněžních prostředků neprovede, ledaže by chybovala, což ostatně může i při připravovaném inkasu se zapojením obou bank a také v jiných případech.

Ostatně to, že podle Vyhlášky č. 62/2004 Sb. příkazce předává příkaz k zúčtování k inkasu vždy bance, která vede jeho účet, situaci možného zneužívání nijak nezlepšuje.

Banka, která převzala příkaz k inkasu, nezkoumá totiž při jeho převzetí oprávněnost použití inkasní formy placení. Tato banka jen zpracuje údaje uvedené v proveditelném příkazu k inkasu a předává je prostřednictvím platebního systému jiné bance jako žádost o odepsání peněžních prostředků z účtu plátce a jejich převedení ve prospěch příjemce (podle vyhlášky tzv. „neúčtetní žádost“).

Vyhlášky č. 62/2004 Sb. dále v ustanovení § 10 a násl. řeší technické postupy bank při opravném

zúčtování, přičemž podle našeho názoru překračuje zákonné zmocnění.¹³⁾

VII. Fakturace

V souvislosti s bankovními obchody a platebními vztahy lze zmínit i fakturaci (která bývá s těmito vztahy spojována; fakturace však zpravidla předchází placení).

Obchodní zákoník se otázkám fakturace obecně nevěnuje (výjimkou jsou ustanovení § 13a a 369a ObchZ). Fakturačními vztahy rozumíme vztahy při vystavování a oběhu účtů, které zásadně předcházejí vztahům při úhradě účtů (tj. vztahům platebním).

Fakturace naplňuje nejen funkci nárokování úplaty, ale plní mj. i funkci obchodně-evidenční (kromě funkcí, které plní podle finančně právních předpisů).

Lze doporučit, aby si smluvní strany podle rozsahu a složitosti daného obchodního případu sjednaly, že se bude fakturovat, tj. že se bude vystavovat faktura (faktury), kdy vznikne právo fakturovat (v souladu s daňovými předpisy), v jakých

13) K tomu viz Marek, K.: *Vyhláška ČNB, kterou se stanoví způsob provádění platebního styku mezi bankami, zúčtování na účtech u bank a technické postupy při opravném zúčtování*. Právní rádce, č. 4/2004, s. 58-61.

lhůtách po vzniku práva fakturovat budou faktury vystaveny, jaké náležitosti budou faktury obsahovat (základ budou často tvořit náležitosti podle ustanovení § 13a obchodního zákoníku a náležitosti daňového dokladu podle příslušných ustanovení zákona o dani z přidané hodnoty), jaké budou lhůty splatnosti faktur apod. Možné je sjednávání záloh, splátek, dílčí fakturace atd.

Doporučit lze též sjednat výši úroku (v souladu s ustanovením § 369 a 369a ObchZ) pro případ pozdní úhrady peněžitého závazku a způsob placení (hladkou platbu převodním příkazem, inkasní způsob placení, šekem, s využitím směnek, pomocí akreditivů atd.). Lze dohodnout placení předem, placení při dodávkách zboží i obchodní úvěr.

Ukazuje se však, že např. tam, kde je placeno hotově, tam, kde jsou

uzavírány směnné smlouvy, nevnášejí začasťe subjekty příslušné částky do účetní dokumentace. Objevuje se přitom názor, že k řešení lze přispět zavedením alespoň zjednodušeného fakturačního postupu stanoveného právním předpisem.

K základní úpravě fakturací *de lege ferenda* se lze jen přiklonit, a to nejen z uvedeného důvodu, ale z hlediska všech funkcí, které fakturace a placení naplňuje. Tato úprava by však neměla být nijak mimořádně rozsáhlá, rozhodně ani zdaleka v rozsahu dřívějších příslušných prováděcích předpisů k hospodářskému zákoníku (tj. vyhlášce č. 154/1975 Sb. a č. 37/1983 Sb.).

doc. JUDr. Karel Marek, CSc.

Katedra obchodního práva

Právnická fakulta

Masarykova univerzita v Brně

